

Ion-Ovidiu Pânișoară,
Marin Manolescu (coordonatori)

Pedagogia învățământului primar și preșcolar

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	15
------------------------------------	----

Partea a III-a

Profesor-școală-societate

Capitolul 28. Alternative educaționale (<i>Anca Petrescu, Elena Rafailă</i>)	25
28.1. Școli „noi”... după 150 de ani.....	25
28.2. Pedagogia Montessori.....	26
28.3. Pedagogia Freinet.....	30
28.3.1. Viața și activitatea lui Célestin Freinet.....	30
28.3.2. Arhitectura pedagogică a lui Freinet	31
28.3.3. Principiile pedagogiei Freinet.....	33
28.3.4. Tehnicile Freinet	35
28.3.5. Instrumentele pedagogiei Freinet	37
28.4. Planul Jena. Fundamentele teoriei lui Peter Petersen.....	38
28.4.1. Specificul alternativei „Planul Jena”	38
28.4.2. Alternativa „Planul Jena” în grădinișă	39
28.5. Alternativa educațională Waldorf.....	41
28.5.1. Fundamentele alternativei Waldorf.....	41
28.5.2. Principiile pedagogice ale alternativei Waldorf	42
28.5.3. Specificul alternativei Waldorf.....	42
28.6. Alternativa Reggio Emilia	44
28.7. Step by Step	48
Teme de reflecție.....	52
<i>Bibliografie</i>	52

Capitolul 29. Școala în spațiul social. Teorii, modalități de relaționare și transformări contemporane (<i>Adina Pescaru</i>).....	54
29.1. Școala și societatea: o lume în simbioză.....	54
29.2. Teorii ce vizează implicarea părinților în educație.....	56
29.2.1. Avantaje ale comunicării.....	61
29.2.2. Părinți.....	61
29.2.3. Părinți și profesorii împreună.....	62
29.2.4. Profesorii.....	62
29.2.5. Ce este un centru familial?	63
29.2.6. Care sunt avantajele unui centru familial?	64
29.2.7. Puncte-cheie pentru un centru familial de succes	64

29.2.7.1. Evaluarea nevoilor părinților	65
29.2.7.2. Identificarea resurselor	65
29.2.7.3. Recrutarea participanților	65
29.2.7.4. Furnizarea serviciilor de susținere	66
29.2.7.5. Evaluarea succesului	66
29.3. Modalități de relaționare a școlii cu comunitatea	67
29.4. Cum afectează schimbările familiale relațiile școlii cu societatea	68
Teme de reflecție	74
<i>Bibliografie</i>	74
Capitolul 30. Consilierea și asistența psihopedagogică în școală (Cornelii Ciprian Ilade)	75
30.1. Definirea conceptelor de asistență și consiliere psihopedagogică	75
30.2. Obiective și caracteristici ale consilierii psihopedagogice	77
30.3. Strategii și etape în procesul de consiliere	79
30.3.1. Strategii de identificare a atitudinilor și sentimentelor negative	81
30.3.1.1. Clarificarea și reflectarea sentimentelor clientului	81
30.3.1.2. Modelarea sentimentelor de către consilier	81
30.3.1.3. Strategia cercurilor concentrice	81
30.3.1.4. Confruntarea și întâlnirea sentimentelor	82
30.3.1.5. Căutarea gândurilor ascunse sau neexprimate	82
30.3.1.6. Confruntarea clientului cu imaginea de sine	82
30.3.2. Strategii de schimbare a atitudinilor și sentimentelor	83
30.3.2.1. Aproximarea succesivă a sentimentelor	83
30.3.2.2. Tehnici de stopare a gândirii	83
30.3.2.3. Strategia de identificare a rolului	83
30.3.3. Strategii de identificare a comportamentelor indezirabile	84
30.3.3.1. Vizualizarea rolului	84
30.3.3.2. Descrierea și inventarierea comportamentului	84
30.3.3.3. Strategia dialogării și inversării rolurilor	85
30.3.4. Strategii de schimbare a comportamentelor indezirabile	85
30.3.4.1. Aproximarea succesivă a comportamentului	85
30.3.4.2. Strategiile operante de întărire	85
30.3.4.3. Strategia modelării indirecte	86
30.3.4.4. Strategia antrenamentului asertiv	86
30.4. Consilierea copiilor cu CES	86
30.5. Consilierea copiilor supradotați	88
30.6. Consilierea familiei	91
Teme de reflecție și exerciții	92
<i>Bibliografie</i>	93
Capitolul 31. Personalitatea cadrului didactic (Flavia Mălureanu)	94
31.1. Profesionalizarea carierei didactice: competențe, standarde, statut, roluri	94
31.2. Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice pentru învățământul preșcolar și primar	100
31.3. Evaluarea și autoevaluarea cadrelor didactice din învățământul preșcolar și primar	103
31.4. Norme deontologice ale profesiei didactice	106
Teme de reflecție	109
<i>Bibliografie</i>	110

Capitolul 32. Cercetarea în educație (<i>Cornelia Ștefănescu</i>)	112
32.1. Cercetarea educațională – caracteristici	112
32.2. Tipuri fundamentale de cercetare	113
32.3. Etapele cercetării	116
32.4. Elaborarea proiectului de cercetare	121
32.5. Sistemul metodelor de cercetare	122
32.5.1. Metoda observației	123
32.5.2. Experimentul psihopedagogic.....	126
32.5.3. Tipuri de experimente	130
32.6. Întocmirea raportului de cercetare; valorificarea rezultatelor cercetării	132
Teme de reflecție	134
Bibliografie	134

Partea a IV-a

Didactici ale disciplinelor

Capitolul 33. Didactica limbii și literaturii române (<i>Vasile Molan, Camelia Rădulescu, Anca Petrescu, Oana Stoican, George Enache</i>)	139
33.1. Particularitățile psihologice ale copilului/elevului și organizarea procesului didactic (<i>Vasile Molan</i>)	139
33.1.1. Învățământul preșcolar	140
33.1.2. Învățământul primar	142
33.2. Didactica domeniului Limbă și comunicare (<i>Camelia Rădulescu</i>)	145
33.2.1. Caracteristici	145
33.2.1.1. Tendințe actuale de modernizare	146
33.2.2. Curriculum pentru educația timpurie a copiilor cu vârsta cuprinsă între 3 și 5 ani	147
33.2.2.1. Dimensiuni ale domeniului	147
33.2.2.2. Obiectivele domeniului Limbă și comunicare	148
33.2.2.3. Categoriile de activități prin care se realizează obiectivele de referință ale domeniului Limbă și comunicare	153
33.2.2.4. Educația integrată în grădiniță	156
33.2.3. Proiectarea activităților specifice domeniului Limbă și comunicare	158
33.2.3.1. Proiectarea anuală și semestrială	158
33.2.3.2. Proiectarea activităților zilnice	158
33.2.4. Activități – convorbirile, jocul didactic, povestirea, memorizarea	159
33.2.4.1. Convorbirile	159
33.2.4.2. Jocul didactic	162
33.2.4.3. Povestirea	164
33.2.4.4. Memorizarea	170
33.2.5. Anexă	172
33.3. Didactica disciplinelor Comunicare în limba română și Limba și literatura română în învățământul primar (<i>Anca Petrescu</i>)	176
33.3.1. Limbajul și competența de comunicare ale școlarului mic	176
33.3.1.1. Limbă, limbaj, comunicare	176
33.3.1.2. Competența de comunicare	177
33.3.1.3. Formarea deprinderilor de citit-scriș	178

33.3.2.	Proiectarea didactică la Comunicare în limba română și Limba și literatura română în învățământul primar	183
33.3.2.1.	O nouă paradigmă – modelul comunicativ-funcțional	183
33.3.2.2.	Planificarea calendaristică și proiectarea pe unități de învățare	183
33.3.2.3.	Proiectarea lecției	185
33.3.3.	Textul liric. Textul narativ	187
33.3.3.1.	Importanța textelor lirice în versuri pentru educarea elevilor	187
33.3.3.2.	Pledoarie pentru lectură. Textul narativ. Aspecte introductive	195
33.3.3.3.	Lucrul cu cartea și lectura explicativă	196
33.3.4.	Lecțiile de limba română. Noțiunile de limba română	198
33.3.4.1.	Principiul concentric al predării-învățării în abordarea noțiunilor de limbă	198
33.3.4.2.	Structurarea lecțiilor de limba română	201
33.3.5.	Metode și instrumente de evaluare folosite la disciplina Comunicare în limba română/Limba și literatura română	201
33.3.5.1.	Evaluarea și verificarea competențelor	201
33.3.5.2.	Tipuri de evaluare folosite în orele de Comunicare în limba română/Limba și literatura română	202
33.3.5.3.	Metode tradiționale și metode alternative de evaluare care se pot aplica la disciplina Limba și literatura română	203
33.4.	Predarea textului literar și nonliterar în clasele primare (<i>Oana Stoican</i>)	208
33.4.1.	Predarea textului literar în clasele primare	208
33.4.1.1.	Textul literar destinat copiilor – specific și funcții	208
33.4.1.2.	Lectura – parte componentă a procesului instructiv-educativ	213
33.4.1.3.	Predarea unui text literar în proză desfășurată pe patru ore	218
33.4.1.4.	Predarea unui text versificat desfășurată pe patru ore	222
33.4.2.	Didactica textului nonliterar în clasele primare	225
33.5.	Aspecte ale comunicării orale în învățământul primar. Clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a (<i>George Enache</i>)	232
33.5.1.	Repere socioculturale ale comunicării orale	232
33.5.2.	Competența de comunicare orală	233
33.5.3.	Comunicarea orală în clasa pregătitoare, în clasa I și în clasa a II-a	235
33.5.4.	Componenta lexicală	235
33.5.5.	Componenta gramaticală	236
	Temă de reflecție	244
	<i>Bibliografie</i>	245

Capitolul 34. Învățarea matematicii în grădiniță și clasele primare (<i>Marcel Sultănescu, Mihai Roșu</i>)	248
---	-----

34.1.	Învățarea numerelor naturale: conceptul de număr natural la nivel preșcolar și primar	249
34.1.1.	Începuturi	249
34.1.2.	Câteva aspecte „discutabile”	250
34.1.2.1.	Gestul de încercuire	250

34.1.2.2. Scrierea cifrelor	251
34.1.2.3. Numărul 0 (zero).....	251
34.1.2.4. Număr/cifră.....	252
34.1.2.5. Dezvoltarea capacității de a înțelege și a utiliza numerele și cifrele.....	253
34.1.2.6. Concentrice numerice	253
34.1.3. Demersuri didactice în învățarea numerației	254
34.1.3.1. Numerele naturale 0-10	254
34.1.3.2. Numerele naturale 11-100	256
34.1.3.3. Numerele naturale mai mari decât 100	256
34.2. Învățarea operațiilor cu numere naturale.....	257
34.2.1. Adunarea și scăderea	257
34.2.1.1. Definirea operațiilor de adunare/scădere.....	257
34.2.1.2. Terminologie.....	258
34.2.1.3. Aspecte metodice ale introducerii operațiilor de adunare și scădere în centrul 0-10	258
34.2.2. Adunarea și scăderea numerelor naturale.....	259
34.2.2.1. Adunarea și scăderea numerelor naturale în centrul 0-20	259
34.2.2.2. Adunarea și scăderea numerelor naturale în centrul 0-100	261
34.2.2.3. Adunarea și scăderea numerelor naturale mai mari decât 100	262
34.2.2.4. Sugestii metodice	262
<i>Bibliografie</i>	263

Capitolul 35. Învățarea precoce a limbilor străine, fundament

al societății multiculturale contemporane (<i>Anca Petrescu, Camelia Rădulescu</i>).....	264
35.1. Scurtă istorie a metodelor de predare a limbilor străine înainte de secolul XX	265
35.2. Metode și teorii de predare a limbilor străine în secolul XX	266
35.3. Locul și importanța limbilor străine în învățământul preșcolar	268
35.4. Factori implicați.....	269
35.4.1. Rolul prozodiei în învățarea limbilor străine	269
35.4.2. Vârsta și privilegiile sale lingvistice	270
35.4.3. Vârsta „ideală”	271
35.4.4. Vârsta „critică”	271
35.4.5. Presiunea părinților.....	272
35.4.6. Cadrele didactice	272
35.5. Limbajul în centrul procesului de instruire. Elemente de metodologie a predării limbii străine la grădiniță	275
35.5.1. Obiective	275
35.5.2. Mărimea clasei de elevi	276
35.5.3. Ergonomia spațiului școlar	276
35.5.4. Materiale și resurse didactice.....	277
35.5.5. Mijloace didactice	278
35.5.6. Repere metodologice	278
35.5.7. Conștientizarea realităților sonore ale limbii.....	280
35.5.8. Modalități de însușire a vocabularului	281

35.5.9. Repere în predarea gramaticii la preșcolari	282
35.5.10. Repere temporele și mărci verbale ale temporalității	283
35.5.11. Evaluarea	284
35.6. În loc de concluzii	285
Teme de reflecție	286
<i>Bibliografie</i>	287
ANEXE	288
 Capitolul 36. Didactica istoriei în învățământul primar :	
de unde și cum învață elevii despre trecut (<i>Laura Elena Căpișă, Carol Căpișă</i>)	298
36.1. Istoriile în școală – contextul formal	299
36.1.1. Programul de istorie – trasee de lectură și contexte de învățare	300
36.1.2. Manualul ca parte a curriculumului	302
36.2. Mediul nonformal	305
36.2.1. Muzeul	305
36.2.2. Monumentele	306
36.2.3. „Istoria în teren”	307
36.3. Aplicarea programelor la nivelul clasei	307
36.4. În loc de concluzii	311
<i>Bibliografie</i>	312
 Capitolul 37. Didactica geografiei pentru învățământul primar (<i>Cornelia Dincă</i>)	313
37.1. Cadrul conceptual al disciplinei. Tendințe de modernizare	313
37.1.1. Dimensiunile educaționale ale geografiei	314
37.2. Finalitățile studiului geografiei. Tendințe de modernizare	315
37.3. Conținuturile învățării. Tendințe de modernizare	316
37.4. Aspecte metodice specifice geografiei	317
37.4.1. Strategii de instruire	317
37.4.1.1. Metode de predare, învățare, evaluare. Condiții de eficientizare	317
37.4.1.2. Mijloace de învățământ integrate în activitatea didactică	319
37.4.1.3. Modernizarea organizării activității elevilor	320
37.4.2. Strategii de evaluare	322
37.4.2.1. Particularitățile evaluării la disciplina Geografie	322
37.5. Documentele curriculare. Tendințe de modernizare în proiectarea documentelor curriculare	323
37.6. Probleme privind modernizarea învățământului geografic	328
<i>Bibliografie</i>	329
 Capitolul 38. Didactica domeniului Arte (<i>Vasile Vasile, Valentina Gavrilă</i>)	330
38.1. Educația muzicală, la frontiera cu alte discipline școlare (<i>Vasile Vasile</i>)	330
38.2. Sugestii metodologice pentru desfășurarea educației muzicale în învățământul preșcolar și primar (<i>Valentina Gavrilă</i>)	336
38.2.1. Jocul didactic muzical	337
<i>Bibliografie</i>	339

Capitolul 39. Didactica domeniului Arte : elemente de didactică pentru educația plastică (<i>Adrian Curcan</i>)	340
39.1. Cadrul conceptual al domeniului experiențial estetic și creativ. Tendințe de modernizare	340
39.2. Finalitățile domeniului experiențial în procesul educațional din grădiniță. Tendințe de modernizare	343
39.3. Conținuturi. Tendințe de modernizare	344
39.3.1. Tendințe de modernizare	346
39.4. Activitățile integrate în grădiniță : semnificații, tipologie, aspecte metodice	346
39.4.1. Semnificații	346
39.4.2. Tipologie	347
39.4.3. Aspecte metodice	348
39.4.3.1. Activitate didactică de sine stătătoare ce prezintă conținuturi integrate	348
39.4.3.2. Activitate didactică ce include mai multe secvențe didactice/situații de învățare	348
39.4.3.3. Activitate integrată ce cuprinde parțial sau total activitățile comune ale zilei și parțial sau total activitățile alese	349
39.5. Aspecte metodice specifice domeniului estetic și creativ. Strategii educaționale (metode de educație, învățare, evaluare)	350
39.5.1. Metode didactice folosite în cadrul activităților plastice	351
39.5.2. Metode folosite în cadrul activităților de educație muzicală	352
39.5.3. Evaluarea în domeniul estetic și creativ	353
39.5.4. Tendințe de modernizare în procesul de educație, de învățare, de evaluare în domeniul estetic și creativ	354
39.5.5. Mijloace de învățământ integrate în activitatea didactică	355
39.5.6. Modernizarea organizării activității preșcolarilor	356
39.6. Documentele curriculare ale domeniului experiențial (principale, auxiliare). Tendințe de modernizare în proiectarea documentelor curriculare la nivel preșcolar	357
<i>Bibliografie</i>	358
Capitolul 40. Didactica educației fizice și psihomotorii în învățământul preșcolar (<i>Radu Predoiu, Alexandra Predoiu</i>)	359
40.1. Jocul de mișcare în educația fizică	360
40.2. Efortul în activitatea de educație fizică	361
40.3. Desfășurarea activității de educație fizică în condiții speciale	362
40.4. Educația fizică în învățământul preșcolar	363
40.5. Exerciții și jocuri de mișcare pentru învățarea/consolidarea/perfecționarea deprinderilor motrice, pentru dezvoltarea calităților motrice și a schemei corporale	367
40.5.1. Mijloace de instruire utilizate în vederea formării deprinderilor motrice de bază și a celor utilitar-aplicative	367
40.5.2. Jocuri de mișcare pentru dezvoltarea calităților motrice și formarea/consolidarea schemei corporale	368
<i>Bibliografie</i>	369

Capitolul 41. Didactica științelor naturii. Noțiuni teoretice și aplicații practice (<i>Juliana Lazăr, Carmen Tică</i>).....	371
41.1. Didactica științelor (învățământ primar și preșcolar). Teorie și aplicații (<i>Juliana Lazăr</i>)	371
41.1.1. Noțiuni introductive	371
41.1.2. Proiectare curriculară. Competențe, obiective, comportamente și activități – domeniul Științe/Științele naturii	372
41.1.2.1. Proiectarea didactică. Generalități	372
41.1.2.2. Programă școlară.....	373
41.1.2.3. Cunoașterea mediului. Obiective-cadru, obiective de referință, exemple de comportament	373
41.1.2.4. Explorarea mediului. Competențe generale, competențe specifice, exemple de activități de învățare.....	375
41.1.2.5. Științele naturii. Competențe generale, competențe specifice, exemple de activități de învățare	376
41.1.3. Conținuturile învățării – domeniul Științe/Științele naturii. Exemple	376
41.1.3.1. Analiza conținuturilor educaționale pentru domeniul Științe, în învățământul primar și preșcolar	376
41.1.4. Domeniul Științele fizicii	382
41.1.4.1. Unitatea de învățare SF1 : Proprietăți ale materiei și substanței. Corpuri	382
41.1.4.2. Unitatea de învățare SF2 : Proprietăți ale materiei și substanței. Schimbări ale caracteristicilor corpurilor și materialelor.....	387
41.1.4.3. Unitatea de învățare SF3 : Forțe și mișcare	390
41.1.4.4. Unitatea de învățare SF4 : Forme și transfer de energie.....	394
41.1.4.5. Unitatea de învățare SF5 : Electricitate și magnetism	396
41.1.4.6. Unitatea de învățare SF6 : Unde și vibrații	400
41.1.4.7. Unitatea de învățare SF7 : Lumina	401
41.1.5. Domeniul Științele Pământului	403
41.1.5.1. Unitatea de învățare SP1 : Pământul	403
41.1.5.2. Unitatea de învățare SP2 : Apa în natură.....	406
41.1.5.3. Unitatea de învățare SP3 : Fenomene ale naturii	407
41.1.5.4. Unitatea de învățare SP4 : Universul	408
41.1.5.5. Unitatea de învățare SP5 : Influența soarelui asupra mediului de viață.....	410
41.1.5.6. Unitatea de învățare SP6 : Mărturii ale vieții din trecut	412
41.1.6. Domeniul Științele vieții.....	413
41.1.6.1. Unitatea de învățare SV1 : Noțiuni generale de anatomie și fiziologie. Corpul uman	413
41.1.6.2. Unitatea de învățare SV2 : Caracteristici ale lumii vii. Plante și animale	416
41.1.6.3. Unitatea de învățare SV3 : Noțiuni generale de ecologie	418
41.1.6.4. Unitatea de învățare SV4 : Noțiuni de igienă și sănătate	419
41.1.7. Sugestii metodologice – domeniul Științe/Științele naturii.....	420
41.1.7.1. Metode didactice interactive. Descriere și exemple	421
41.1.7.2. Mijloace didactice interactive. Descriere și exemple.....	425

41.1.8. Strategii de evaluare. Grila de observare.	
Matricea de evaluare	426
41.1.8.1. Kahoot!	426
41.1.8.2. Portofoliul	427
41.1.8.3. Tehnica 3-2-1	428
41.1.8.4. Harta conceptuală sau harta cognitivă	428
41.1.8.5. Fișa de autoevaluare	429
41.1.8.6. Fișa de lucru	430
41.1.8.7. Grila de observare	430
41.1.8.8. Matricea de evaluare	430
41.1.9. Concluzii	431
41.2. Repere metodologice și aplicații (<i>Carmen Tică</i>)	431
41.2.1. Proiectarea unităților de învățare	433
41.2.2. Proiectarea lecțiilor de științe ale naturii	434
<i>Bibliografie</i>	437

33.4.1.2.4. Algoritmul utilizării metodei globale a lecturii explicative

Lectura este o metodă de învățare, un instrument de muncă intelectuală pe care profesorul îl utilizează singur sau împletit cu alte metode, tradiționale sau moderne, în abordarea textului literar. Astfel, lectura explicativă poate fi văzută ca un complex de metode – conversația, explicația, demonstrația, povestirea, jocul de rol etc. – ce vizează citirea textului în vederea înțelegerii lui.

O etapă premergătoare necesară organizării și desfășurării lecturii explicative, după alegerea textului-suport din manual sau din alte surse didactice, este lectura realizată de cadrul didactic, „lectura sistematică” (Roșu-Stoican, 2010b), care poate presupune parcurgeri multiple ale textului, în manieră solitară sau dezbătându-l cu alți profesori. Relectura textului implică o vigilență extremă, o atenție susținută acordată limbajului artistic. Reperajul semnificațiilor generate de text este strâns legat de nivelul formării profesorului, acesta cunoscând suficient textul în măsura în care va fi capabil să facă față ipotezelor interpretative ale elevilor, la care s-a gândit sau nu el însuși, să răspundă la sugestiile elevilor în legătură cu ansamblul textului sau doar cu o componentă a lui.

În acest mod, elevii vor fi ghidați spre a descoperi ei înșiși ideile textului citit, a formula observații proprii, a fi toleranți față de opiniile celorlalți, înțelegând faptul că un text literar poate fi citit și interpretat în mai multe moduri, poate transmite sentimente și trăiri în funcție de fiecare cititor în parte.

33.4.1.3. Predarea unui text literar în proză desfășurată pe patru ore

- *Ora I – Lectura activă a textului* – în care se urmărește: exersarea lecturii, înțelegerea textului, conștientizarea elementelor de construcție a comunicării: stratul lexical, stratul fonetic, stratul ortografic.
- a. *Considerații despre autorul textului* – se poartă discuții despre autor, se pune în rețea textul respectiv cu alte texte cunoscute ale acestuia, se fac succinte precizări referitoare la activitatea sa literară, se prezintă, după caz, imaginea autorului.
- b. *Analiza ilustrațiilor din manual* – se pot face predicții referitoare la tema textului, în strânsă corelație cu titlul, care poate fi semnificativ (de exemplu, locul acțiunii, timpul, personajele, întâmplarea etc.).
- c. *Lectura integrală a textului* – reprezintă primul contact al elevilor cu textul literar, deci este necesar a fi realizată corect și expresiv, pentru a înțelege cât mai multe din semnificațiile transmise. Prin urmare, lectura se poate face de către profesor, care va realiza o citire model, sau de către un elev care citește bine și cu intonație. Această ultimă opțiune poate fi folosită cu beneficii reale abia în ultimele două clase ale ciclului primar, în situația în care elevii, pe baza unei practici susținute, pot să se angreneze într-o lectură conștientă la prima vedere.
- d. *Identificarea cuvintelor necunoscute de către elevi* (lectura în gând a textului). Prin lectura individuală în gând, în ritm propriu, fiecare elev se confruntă cu propriile necunoscute și limite, conștientizând rolul cuvântului în construirea sensului enunțului. El identifică pasajele în care înțelegerea are nevoie de clarificări, în care este nevoie de precizări privind codul limbii, astfel încât decodificarea să fie completă și lipsită de ambiguități.

e. *Explicarea cuvintelor necunoscute și formularea de enunțuri cu acestea*

Prin relevarea semnificațiilor de către profesor sau de către colegii care cunosc sensul cuvintelor și expresiilor selectate, elevul va parcurge un proces mintal de contextualizare a informațiilor noi, fie că este vorba de cuvinte, fie de expresii. El va fi pus în situația de a-și îmbogăți și fixa vocabularul, urmând ca în orele următoare să aibă ocazia de a-și lărgi vocabularul activ cu termenii noi, folosindu-i pe mai departe și în alte contexte, fie în școală, fie în afara ei.

Un alt aspect de care trebuie să se țină cont este existența în text a cuvintelor poli-semantice. Se cunoaște prea bine faptul că un cuvânt nu-și dezvăluie pe deplin sensul decât în context. Astfel, o adevărată provocare o aduc nu neapărat cuvintele „dificile”, nou întâlnite, cât acelea cunoscute, care își activează în text sensuri necunoscute. Astfel, insistăm pe ideea ca, în acest moment al lecției, profesorul să aibă în vedere, atât cât permite nivelul de vârstă al elevilor, evidențierea cuvintelor cu sensuri figurate, deci conotația ca fenomen lingvistic și literar, sau figurile de stil, „expresiile frumoase” în accepțiunea elevilor.

f. *Exersarea lecturii* constituie un moment important, pe de o parte, pentru formarea deprinderilor de decodare a codului limbii prin formarea câmpului vizual, dar și, pe de altă parte, pentru înțelegerea mesajului oferit de textul literar. Este de dorit ca în această etapă să fie implicați toți elevii din clasă, astfel încât, în timp cât mai scurt, să dobândească o citire corectă, conștientă, fluentă și expresivă a oricărui text.

Citirea corectă reprezintă parcurgerea cuvintelor fără a le silabisii, fără repetări de sunete, silabe ori cuvinte întregi, pronunțarea corectă a acestora, lecturarea în mod independent, fără sprijin.

Citirea conștientă presupune ca elevul să înțeleagă mesajul transmis de textul lecturat.

Citirea fluentă înseamnă parcurgerea textului în ritm propriu, fără întreruperi sau pauze prea mari. La clasa a IV-a elevul trebuie să citească fluent un text la prima vedere, indiferent de faptul că acesta este literar sau nonliterar.

Citirea expresivă impune folosirea intonației în funcție de semnele de punctuație și transmiterea prin intermediul comunicării nonverbale și chiar paraverbale a unor informații privind sentimentele, stările de spirit și afective sugerate de text.

- Lectura pe fragmente logice – este ghidată de profesor, în funcție de înțelesul fiecărui segment. Aceste fragmente vor fi, în orele următoare, examinate pentru a extrage ideile principale și pentru a alcătui planul de idei.
- Lectura în lanț – reprezintă momentul în care fiecare elev are ocazia de a citi un enunț întreg și de a-și exersa deprinderile de lectură. Astfel, se va începe lanțul de la un elev și, pe rând, fiecare va urmări derularea textului și va citi atunci când va veni momentul. Scopul este ca fiecărui copil să-i vină rândul la citit, profesorul având ocazia să observe progresele făcute de elevi sau dificultățile individuale. Dacă, după ce au citit toți copiii, mai există un fragment din text neparcurs, lanțul se poate relua până la finalizare.
- Lectura ștafetă – va reprezenta un moment în care se va verifica atenția și concentrarea elevilor. Lectura va începe de la profesor, care va citi un fragment și va preda ștafeta unui elev, care, la rândul lui, după ce a citit, va numi un alt coleg. Șirul va continua până se va termina de parcurs textul. În cazul în care scopurile didactice o impun, profesorul poate numi elevii care preiau ștafeta, prin acest demers urmărindu-se anumiți elevi care au nevoie de mai mult exercițiu.

- Lectura selectivă – reprezintă un pas important în verificarea înțelegerii textului. Prin urmare, profesorul va solicita lectura anumitor fragmente pe care elevii vor trebui să le identifice după solicitări de tipul : *Citiți fragmentul în care este descris personajul ! ; Citiți fragmentul în care este precizat locul în care se petrec faptele !* etc. În funcție de lejeritatea cu care elevii se vor orienta în text pentru a identifica precis fragmentul cerut, profesorul va decide dacă aceștia au înțeles mesajul. În cazul în care vor identifica cu greutate sau eronat segmentul respectiv, se poate relua lectura textului.
- Lectura pe roluri – constituie o etapă intermediară spre lectura expresivă a textului. Acest moment poate să-și găsească locul și mai spre finalul orei. Elevilor li se vor distribui roluri : personajele și naratorul/povestitorul, acest lucru contribuind la conștientizarea locului fiecăruia în acțiune și, prin aceasta, la înțelegerea mesajului.

g. *Formularea de întrebări și răspunsuri pe baza textului* – reprezintă un moment fundamental al înțelegerii textului literar, un pas important spre interpretarea acestuia. Pot fi folosite întrebările din manual sau alte întrebări formulate de cadrul didactic. Acestea pot viza aspecte diferite : derularea acțiunii textului în momentele principale (pe cât posibil, momentele subiectului), detaliile poveștii, construirea unui sens posibil, a unei învățături/morale.

Întrebarea pe marginea textului trebuie înțeleasă ca un instrument absolut necesar pentru verificarea comprehensiunii (Tauveron, 2002, pp. 88-92), care permite :

- identificarea și rezolvarea unor probleme de înțelegere ;
- favorizarea interacțiunii elevului cu textul ;
- antrenarea elevilor să fie creativi pe marginea textului.

Astfel, rolurile îndeplinite de întrebări sunt :

- de control al comprehensiunii ;
- de reflecție și interpretare ;
- de creație și comunicare.

În funcție de natura lor, întrebările pe marginea textului pot fi :

- Întrebări ce urmăresc înțelegerea textului și atenția la detalii : prin acestea profesorul „prelevează” informații generale sau de detaliu, asigurându-se că elevul a înțeles ce a citit ;
- Întrebări ce urmăresc interpretarea textului – se sprijină pe o interpretare a textului, pe lansarea unor opinii și judecăți de valoare în legătură cu textul, pe puncte de vedere diferite, chiar divergente ;
- Întrebări care permit o abordare transtextuală și intertextuală – prin corelarea textului cu alte opere parcurse, care propun teme, motive, personaje, situații similare etc. ;
- Întrebări de argumentare a opiniei – cu ajutorul cărora elevii învață să-și exprime un punct de vedere și să și-l susțină (Roșu-Stoican, 2011) ;
- Întrebări care presupun creativitatea – prin care li se cere elevilor să proiecteze și să opereze schimbări la nivelul textului dat după propria imaginație și disponibilitate.

O condiție pe care trebuie să o îndeplinească întrebările este aceea de a fi clare, lipsite de echivoc, pentru a nu pune elevul în imposibilitatea de a înțelege ce se așteaptă de la el, la ce aspect se face referire.

h. *Exerciții de identificare a elementelor de construcție a comunicării* (ortograme, sinonime, antonime etc.). Textul literar furnizează ocazii numeroase de exploatare

în favoarea exersării, în funcție de clasă și programă, a diferitor aspecte ale construcției comunicării. În prima oră dedicată predării unui text literar, însă, nu vor fi organizate decât momente scurte, care să contribuie la consolidarea unor deprinderi și cunoștințe deja achiziționate, fără a se insista pe acestea.

- i. *Lectura expresivă* („model”) a textului – se face în finalul orei, după ce înțelegerea textului este completă, astfel încât să fie posibilă citirea cu modularea vocii. Lectura model poate fi realizată de un elev care citește frumos sau chiar de cadrul didactic.

— *Ora a II-a*

- a. *Lectura integrală a textului* – care are scopul de a reactualiza conținutul studiat ora precedentă.
- b. *Explicarea titlului* – elevul trebuie să înțeleagă că acest element paratextual anticipează mesajul transmis de text, concentrându-l și creând așteptări cititorului. De multe ori, se alege și se citește o carte doar prin simpla apreciere a titlului. Astfel, elevii vor fi ghidați să observe și să analizeze titlul textului, forma lui (dintr-un singur cuvânt, o expresie sau chiar un enunț) și conținutul acestuia (semnificația). El poate reprezenta numele personajului/personajelor principale, locul desfășurării acțiunii, o sinteză a întâmplării principale etc. Astfel, li se cere copiilor să explice titlul, să serie mesajul transmis de acesta sau să îl redea, după caz, printr-un proverb.
- c. *Identificarea elementelor de conținut* – elevii vor fi dirijați prin întrebări sau sarcini diverse (de exemplu prin harta povestirii) să identifice elemente de tipul: locul desfășurării acțiunii, timpul, personajele, tema, subiectul, conflictul, rezolvarea conflictului. Profesorul atrage atenția elevilor asupra conduitei personajelor, a aspectelor educative transmise de text, dar și asupra expresivității textului.
- d. *Evidențierea structurii textului* – a modurilor de expunere prezente: narațiunea (povestirea), dialogul, descrierea.
- e. *Segmentarea textului în fragmente logice* – se va urmări organizarea acestuia în paragrafe și identificarea fragmentelor cu un anumit grad de unitate logică.
- f. *Extragerea orală a ideilor principale ale textului* – formularea ideilor principale pentru fragmentele delimitate se realizează prin intermediul întrebărilor în trei pași:
 1. Se stabilește subiectul fiecărui fragment. Profesorul adresează întrebări de tipul: *Despre ce se vorbește în fragment? Care este subiectul?*, iar elevii răspund.
 2. Profesorul identifică în răspunsul elevilor elementele cele mai importante, eliminând detaliile inutile. Poate face acest lucru tot cu ajutorul elevilor, prin intermediul întrebărilor: *Care sunt cele mai importante informații despre...?*
 3. Profesorul formulează ideea principală pentru fiecare fragment. După ce elevii s-au acomodat cu procedeul, pot fi solicitați și ei să le formuleze.
- g. *Formularea ideilor principale în scris și alcătuirea planului de idei*. Formularea ideilor principale se poate realiza ca propoziție enunțiativă sau sub formă de titlu. În construirea acestora, este indicat să se țină cont de următoarele: să se utilizeze verbele la timpul prezent (în cazul ideilor de tip enunț); să se elimine detaliile care nu sunt absolut necesare; să se evite aprecierile personale, comentariile și interpretările. În final, se citește integral planul, pentru a se realiza sinteza de idei a textului.

— Ora a III-a

- a. *Alcătuirea în scris a planului dezvoltat de idei* – implică apelul la detalii semnificative. Astfel, din ideile principale ale fiecărui fragment, se pot desprinde ideile secundare. Acest lucru se poate realiza parcurgând pașii următori pentru fiecare secvență :
 - relectura fiecărui fragment ;
 - raportarea fragmentului la ideea principală deja formulată ;
 - identificarea în fragment a informațiilor relevante care susțin ideea principală – prin întrebări de tipul: *Cum reușește să ajungă... ?*, *Unde se află... ?* *Cum era personajul... ?* ;
 - formularea ideilor secundare, 2-3 la număr ;
 - alcătuirea în scris a planului dezvoltat de idei.
- b. *Povestirea orală a textului după planul dezvoltat de idei.*
- c. *Povestirea în scris a unui fragment la alegere* – a unui fragment căruia îi corespunde o idee principală și câteva secundare.
- d. *Elemente de caracterizare a personajelor* – prin intermediul întrebărilor, elevii vor fi îndrumați să realizeze oral caracterizarea personajelor, concentrându-se pe detaliile de portret fizic și moral.
- e. *Evidențierea învățăturilor textului* – prin reliefarea valorilor morale, patriotice, civice care se pot desprinde din textul studiat.
- f. *Sintetizarea textului* – realizarea orală a rezumatului textului discutat.

— Ora a IV-a

- a. *Relectura integrală a textului.*
- b. *Realizarea rezumatului în scris* – cu sprijinul planului dezvoltat de idei realizat ora precedentă.
- c. *Elementele de construcție a comunicării*: ortograme, relații de sens între cuvinte, părțile de vorbire studiate.
- d. *Activități creative pe marginea textului* – cum ar fi : predicțiile, ipotezele avansate de elevi, formularea unor soluții originale pentru a ieși din situațiile dificile, continuarea poveștii, schimbarea titlului, înlocuirea unui personaj cu un altul, din alt text/din realitate/inventat, eliminarea unui personaj, transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă. Se pot realiza produse ale activității elevilor pe marginea textului, care să implice creativitatea : desene, jurnal de cititor, afiș, semn de carte, reclamă, joc de rol, teatru de păpuși, teatru de umbre, puzzle, jucării, jocuri, pantomimă etc.

33.4.1.4. Predarea unui text versificat desfășurată pe patru ore

În ceea ce privește predarea textului versificat, este necesar să facem o precizare : o parte a etapelor de abordare a textului în proză vor fi valabile și în acest caz, deci nu vom relua indicațiile date mai sus. Vom insista doar pe aspectele care vizează specificul predării unui text în versuri.

— Ora I

- a. *Considerații despre autorul textului.*
- b. *Analiza ilustrațiilor din manual.*
- c. *Lectura expresivă/recitarea model.*

- d. *Identificarea cuvintelor necunoscute de către elevi.*
- e. *Explicarea cuvintelor necunoscute și formularea de enunțuri cu acestea* – poate mai mult decât în situația unui text în proză, acum se pune accentul pe polisemantism și conotație, precum și pe valorile expresive ale limbajului. Se va urmări ca elevul să înțeleagă diferența dintre cele două tipuri de comunicare artistică, proza și poezia, conștientizând, pe de o parte, constrângerile formale ale celei din urmă, dar și posibilitatea de a crea emoție. Poezia, într-o măsură mai mare decât proza, solicită potențialul infinit al limbajului, respingând exprimările plate, banale, utilitare, stereotipiile și formulele uzate. Astfel, elevii vor observa, vor identifica, vor explica, vor folosi în propriile contexte și, în ultimă instanță, vor crea, după model, formule poetice sugestive, „expresii frumoase”, înțelegând că limbajul poate fi folosit și în alt mod decât în dimensiunile sale utilitare, funcționale, în exprimarea convențională, obișnuită (Roșu-Stoican, 2010a, pp. 18-19).
- f. *Lectura activă a textului* – va parcurge etapele standard ale exersării, însă va urmări și formarea competenței de recitare, prin exersarea rostirii expresive, a intonației și a ritmului.
- g. *Formularea de întrebări și răspunsuri pe baza textului.*
- h. *Exerciții de identificare a elementelor de construcție a comunicării*: relații semantice, ortografie și punctuație, părți de vorbire studiate.
- i. *Lectura expresivă.*

— *Ora a II-a*

- a. *Relectura textului.*
- b. *Explicarea titlului.*
- c. *Evidențierea ideilor poetice desprinse din poezie* – se realizează dirijat, cu ajutorul întrebărilor adresate de profesor, pentru fiecare strofă în parte, de tipul: *Ce descrie poetul în strofa... ?*.
- d. *Precizarea structurii specifice a textului versificat* – secvențe, strofe, versuri. Se pot observa și identifica, într-o anumită măsură, elemente de prozodie ca rima.
- d. *Identificarea modalităților de expunere artistică* – descrierea și, în cazul poeziilor marcate de trăsăturile genurilor liric și dramatic, narațiunea și dialogul.
- e. *Identificarea imaginilor artistice* – care se adresează privirii (vizuale), auzului (auditive), de miros (olfactive), de gust (gustative), care se referă la atingere (tactile), imagini care sugerează mișcarea (dinamice) sau lipsa mișcării, încremenirea (statice).
- f. *Exersarea recitării și memorării.*

— *Ora a III-a*

- a. *Lectura expresivă a textului.*
- b. *Reluarea ideilor și mesajului transmis de text.*
- c. *Identificarea procedeelor artistice (figurile de stil) din text* – se realizează în mod intuitiv, fără a preciza modul în care funcționează acestea, cum se formează și care este structura lor. Profesorul poate adresa întrebări de tipul:
 - *Care sunt însușirile naturii, lacului, pădurii, anotimpului toamna... etc ?* – pentru epitet;
 - *Cu ce este comparat/comparată... ?* – pentru comparație;
 - *Cum mai este numit cerul/norul/soarele... etc. ?* – pentru metaforă;
 - *Care sunt însușirile omenești pe care poetul le atribuie pădurii/lernii/... etc ?* – pentru personificare.